

Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorba ve Siber Mağdur Olma Durumunun Belirlenmesi*

Determining the Cyber-Bully and Cyber-Victim Statuses of Secondary School Students

** Deniz S. YORULMAZ¹ Havva KARADENİZ²

¹ Artvin Çoruh Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Artvin, Türkiye

² Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Trabzon, Türkiye

Öz

Amaç: Bu çalışma ortaokul öğrencilerinin siber zorba ve siber mağdur olma durumunun belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Gereç ve Yöntem: Çalışma tanımlayıcı tipte yapılmıştır. Verilerin toplanmasında ‘Kişisel Soru Formu’, ‘Siber Mağduriyet Ölçeği’ ve ‘Siber Zorbalık Ölçeği’ kullanılmıştır. Çalışma öncesinde etik kurul ve kurum izinleri alınmıştır. Veriler 23.09.2020-08.10.2020 tarihleri arasında çevrimiçi olarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde, ölçeklerin normallik dağılımına Kolmogorov-Smirnov testi ile bakılmış ve non-parametrik testler uygulanmıştır. Tanımlayıcı istatistiksel metotlar (frekans, yüzde) ile Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Tüm analiz sonuçlarının yorumlanmasında %95 güven düzeyi, 0.05 hata payı dikkate alınmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin %55.4’ü kız, %31.5’i 6.sınıf öğrencisi ve %63.6’sı akademik başarısını ‘iyi’ olarak algılamaktadır. Öğrencilerin %45.2’sinin kişisel telefonunun, %56.5’inin kişisel tableti/bilgisayarının olduğu, %38.5’inin günde 3 saat televizyon izlediği ve %47.4’ünün günde 0-1 saat telefon/ tablette oyun oynadığı saptanmıştır. Çalışmada Siber Mağduriyet Ölçek puan ortalaması 24±1.86, Siber Zorbalık Ölçek puan ortalaması 24±3.06 olarak bulunmuştur.

Sonuç: Öğrencilerin hem siber zorba olduğu hem de siber mağduriyet yaşadığı tespit edilmiştir. Yaş, sınıf, ailenin gelir durumu, kişisel telefon ve tablet/ bilgisayara sahip olma ve günlük internet kullanım süresi ile siber mağduriyet ve siber zorbalık arasında anlamlı fark saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Siber zorbalık, siber mağduriyet, öğrenciler, ortaokul.

* Geliş Tarihi: 03.08.2021 / Kabul Tarihi:03.11.2021

** Sorumlu Yazar e- mail: denizyrlmz.20144@gmail.com

Atıf; Yorulmaz S.D., Karadeniz H. (2021). Ortaokul öğrencilerinin siber zorba ve siber mağdur olma durumunun belirlenmesi; Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 3(3): 154-170. Doi: 10.54061/jphn.978254.

Abstract

Objective: This study aims to determine the cyberbully and cybervictim statuses of secondary school students.

Material and Method: The study was conducted in the descriptive type research design. Personal Information Questionnaire, Cyber-Victimization Scale, and Cyber-Bullying Scale were used for data collection. Ethics committee approval and institutional permit were obtained prior to the research. The data were collected online between September 23, 2020, and October 08, 2020. In the evaluation of the data, the Kolmogorov-Smirnov test was used to test the normality distribution of the scales, and non-parametric tests were applied. Descriptive statistical methods (frequency, and percentage) and the Mann Whitney U and Kruskal Wallis H tests were used. In the interpretation of all analysis results, 95% confidence level and 0.05 margin of error were taken into account.

Results: Of the students, 55.4% was female, 31.5% was 6th grader, and 63.6% had 'good' level of perceived academic achievement. Of the students, 45.2% had a personal mobile phone, 56.5% had a personal tablet/computer, 38.5% was watching 3 hours of television a day, and 47.4% was playing 0-1 hours of games on a phone/tablet a day. In the study, the average score of the Cyber-Victimization Scale was 24 ± 1.86 , and the average score of the Cyber-Bullying Scale was 24 ± 3.06 .

Conclusion: A significant difference was found between age, grade, family income status, personal mobile phone and tablet/computer ownership, daily Internet usage time, and cyber-victimization and cyberbullying.

Keywords: Cyber-bullying, cyber-victimization, students, secondary school.

GİRİŞ

Şiddet insanlık tarihi kadar eski ve her gün artarak karşımıza çıkan, halk sağlığını tehdit eden önemli bir konudur. Şiddet, kendine veya karşısındaki canlıya zarar verme amacıyla kasıtlı olarak güç kullanmayı içeren farklı boyutları ve nedenleri olan bir olgudur (Güneri Yöyen, 2017). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre şiddet, 'fiziksel güç veya iktidarın kasten bir tehdit veya gerçek biçimde kişinin kendine, karşısındakine, bir gruba veya bir topluluğa uygulanması sonucunda, maruz kalan kişide psikolojik hasar, yaralanma ve ölüm ile sonuçlanabilen olay' olarak tanımlanmaktadır (DSÖ, 2019). DSÖ'ye göre şiddet; kişinin kendine yönelik uyguladığı şiddet, kişiler arası şiddet ve kolektif şiddet olarak 3 başlık altında sınıflandırılmaktadır (DSÖ, 2019). Uygulanan şiddet türüne göre şiddet ise; fiziksel şiddet, cinsel şiddet, duygusal şiddet, ekonomik şiddet ve siber şiddet olmak üzere 5 grupta incelenmektedir (Polat, 2016).

Günümüzde internet kullanımının yaygınlaşması ve teknolojik cihazların kullanımının artması birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sorunlardan birisi de siber şiddettir. Siber şiddet, 'bilişim teknolojisi araçlarından birini ve/veya birkaçını kullanarak kişinin veya bir grubun, kasten kendine ait olmayan bilgiyi kötü niyetle kullanması, bireye/gruba uygunsuz içerikte yazı, mesaj, mail, resim vb. göndermesi, bireyi/grubu sanal ortamda taciz etmesi' olarak tanımlanmaktadır (Van-Ouysel et al., 2017). Bunların dışında sosyal aę üzerinden bireyi/grubu düşük düşürücü, hakaret, aşağılama içeren mail ve mesajların paylaşılması, hesap ve kimlik bilgilerinin ele geçirilmesi ve paylaşılması, sosyal aę üzerinden yalan söylenmesi, kaba ve tehditkâr konuşulması, karşısındakini korkutmak veya tehdit etmek amacıyla sahte hesap açılması, bilgisayar korsanlığı, kişinin bilgisayar ve/veya telefonunun gözlenmesi/izlenmesi, cinsel içerikli e-posta, mesaj veya resimlerin gönderilmesi de siber şiddet olarak değerlendirilmektedir (Altan & Eldeklioęlu, 2019; Backe et al., 2018; Krićkić et al., 2017). Siber şiddeti uygulayan kişi 'siber zorba' olarak isimlendirilirken, siber şiddete maruz kalan kişi 'siber mağdur' olarak kabul edilmektedir (Dikmen & Tuncer, 2018; Kub & Fieldman, 2015).

Siber şiddet her yaşı grubunda ve her kesim de görülebilen bir sorundur. Konuya ilişkin literatür incelendiğinde Dikmen ve Tuncer (2017) Türkiye'de akademisyenlerin %63.6'sının, Krićkić ve ark. (2017) Hırvatistan'da 18-27 yaş arası üniversite öğrencilerinin %11.7'sinin, Arfi ve Agarwel (2013) Hindistan'da yaşlı bireylerin %50.8'inin, Smith ve ark (2018) Kanada'da 14-18 yaş arası lise öğrencilerinin %35.8'inin siber şiddete maruz kaldığını bildirmektedir (Arfi & Agarwel, 2013; Dikmen & Tuncer, 2017; Krićkić et al., 2017; Smith & et al., 2018). Siber şiddetin Dünya'da ve Türkiye'de farklı evren ve örneklerde yapılan çalışmalarda yaygın olarak yaşandığına dair çeşitli sonuçların olmasıyla birlikte, siber şiddetin geleneksel şiddet kadar rapor edilmediği, sanal ortamda yaşanan şiddetin alay etme, dalga geçme olarak algılandığı, daha az dikkate alındığı ve daha az bildiriminin yapılmadığı da mevcut bulgular arasındadır (Dikmen & Tuncer 2017).

Kişinin teknolojik araç ve internet kullanım bilgisinin az/sınırlı olması, uzun süre internet ve teknolojik araç kullanımı, dijital okuryazarlık/medya okuryazarlığı kavramlarını bilmemesi, güvenli internet kullanımı hakkında yeterli bilgisinin olmaması, ebeveyn eğitiminin ve gözetiminin düşük/yetersiz olması gibi faktörler siber şiddet yaşama ihtimalini arttırmaktadır (Lewis et al., 2017; Özmen, 2018). Ayrıca siber şiddete maruz kalan kişinin ne yapacağını bilmemesi, korkması, çekingen davranması gibi durumlar da siber şiddete maruz kalma süresini arttırabilmektedir (Petersen & Densly 2017). Siber şiddete maruz kalan kişilerde dikkat dağınıklığı, stres ve anksiyete bozukluğu, depresyon, madde kullanımı, akademik başarıda düşme, saldırgan davranış sergileme, intikam alma amacıyla girişimlerde bulunma gibi bilişsel, duygusal ve sosyal sonuçlar görülebilmektedir (Jones et al., 2013; Lewis et al., 2017).

Öğrencilerin teknolojik araç ve internet ile tanıştıkları, daha yakından ilgilendikleri dönem genellikle ortaokul dönemleridir. Bu dönemde öğrenciler internet, teknolojik araç ve sosyal medya platformlarının sunduğu sayısız kolaylıktan yararlanabilir. Fakat öğrenciler internet ve teknolojik araçların kolaylıklarının beraberinde getirdiği tehlikeleri bilmeyebilir veya herhangi bir durumda ne yapması, nasıl müdahale etmesi konusunda yeterli bilgiye sahip olmayabilir (Lantta et al., 2016). Ayrıca son yıllarda teknolojinin gelişimi ile eğitim ve öğretim süreçlerinin internet ve dijital araçlar ile desteklenmesi de bu grupta yer alan öğrencileri daha riskli kılmaktadır (Arıcak ve ark, 2012).

Tüm bu bilgiler kapsamında siber şiddetin bireyi ve toplumu etkileyen önemli bir sorun olduğu, siber şiddete maruz kalan kişide birtakım olumsuz sonuçlar görülebileceği anlaşılmaktadır. Ortaokul öğrencilerinin yaş grubunun küçük olması, internet kaynaklı tehlikelerden korunma konusunda bilgilerinin az olduğu düşünülerek bu çalışma, ortaokul öğrencilerinde siber zorba ve siber mağdur olma durumunun belirlenmesi ve literatüre katkı sağlanması amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Amacı ve Türü: Çalışma ortaokul öğrencilerinin siber zorba ve siber mağdur olma durumunu belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı türde gerçekleştirilmiştir. Tanımlayıcı araştırmalar, bir durumu/olayı/sorunu kişi, yer ve zaman özelliklerine göre inceleyen, sorunun nedenlerini belirlemeye çalışan, analitik ve deneysel çalışmalar için bilgi sunabilen önemli ve kıymetli bir araştırma türüdür (Kublay ve ark., 2020). Bu araştırma kapsamında tanımlayıcı araştırma türünün tercih edilme sebebi, daha önce bu çalışma grubunda siber zorba ve siber mağdur olma durumlarının incelenmemesi, hedeflenen örnekleme yönelik kişi, yer, zaman bilgileri yönünden genel bir çerçeve elde edilme amacıdır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini Artvin il merkezinde bulunan ortaokullar oluşturmaktadır. Araştırma yapıldığı tarihler arasında il merkezinde 7 ortaokul (2 İmam Hatip orta okulu, 5 orta okul) bulunmakta ve bu ortaokullarda 1250 öğrenci eğitim-öğretim görmektedir. Araştırmada örneklem hesaplamasına gidilmeden evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiş ve araştırma kapsamında hedeflenen evrenin %94.2'sine (1178 öğrenci) ulaşılmıştır. Araştırma evreni olarak Artvin ilinin seçilme sebebi, bu il merkezinde eğitim-öğretim gören ortaokul öğrencilerinde siber zorba ve siber mağdur olma durumlarının daha önce incelenmemiş olmasıdır.

Araştırmanın Veri Toplama Araçları: Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan 'Kişisel Bilgi Formu' ile Arıcak ve ark. (2011) tarafından geliştirilen 'Siber Mağduriyet' ve 'Siber Zorbalık' ölçekleri kullanılarak toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından literatür taranarak hazırlanan bu formda yaş, cinsiyet, sınıf, ebeveyn eğitim düzeyi, telefon/tablete sahip olma, internet kullanım süresi, siber şiddet, siber mağduriyet, siber zorbalık, güvenli internet kullanımı, dijital okuryazarlık kavramlarından haberdarlık durumlarını sorugulayan, açık uçlu ve çoktan seçmelei şeklinde toplam 17 soru bulunmaktadır (Akça Sümengen & Akyüz 2020; Kub & Feildman 2015; Şahin ve ark., 2012; Semerci, 2017)

Siber Mağduriyet Ölçeği: Arıcak ve ark. (2011) tarafından geliştirilen bu ölçek, 24 maddeden oluşan ve alt boyutu olmayan bir ölçektir. Ölçek evet/hayır şeklinde yanıtlanmaktadır. Ölçeğin puan hesaplamasında 'evet' yanıtı için 2, 'hayır' yanıtı için 1 puan verilmektedir. Ölçekten alınacak en düşük puan 24, en yüksek puan 48 olup; ölçeğin kesme noktası bulunmamaktadır. Toplam puanın artması siber mağduriyetin arttığını göstermektedir.

Ölçeğin cronbach alfa katsayısı 0.89 olarak bildirilmiş, bu çalışma kapsamında cronbach alfa katsayısı 0.89 olarak hesaplanmıştır.

Siber Zorbalık Ölçeęi: Arıca ve ark. (2011) tarafından geliştirilen bu ölçek, 24 maddeden oluşan ve alt boyutu olmayan bir ölçektir. Ölçek 4'li likert (1: hiçbir zaman, 2: bazen, 3: Çoęu zaman, 4: her zaman) tiptedir. Ölçekten alınacak en dūřuk puan 24, en yūksel puan 96 olup; ölçeğin kesme noktası bulunmamaktadır. Toplam puanın yūkselmesi siber zorbalığın arttığını gōstermektedir. Ölçeęin cronbach alfa katsayısı 0.95 olarak bildirilmiş, bu çalışma kapsamında cronbach alfa katsayısı 0.97 olarak hesaplanmıştır.

Öęrencilerde siber mağduriyet ve siber zorbalık durumlarını belirlemede çeşitli ölçekler olmakla birlikte bu ölçeklerin seçilme sebepleri ölçeklerin kısa olması, okurken öğrencileri yormaması ve cronbach alfa katsayısı değerlerinin yūksel olmasıdır. Uzun ve çok maddeli ölçeklerin okuyan kişiye sıkması, boř bırakılma ihtimalini arttırması ve verilerin gūvenirlięinin dūřmesi ihtimali de ölçek seçiminde değerlendirme kriteri olarak gōz önüne alınmıştır.

Verilerin Toplanması: Veriler etik kurul ve kurum izni alındıktan sonra, gönüllülük esasına dayalı olarak 23.09.2020-08.10.2020 tarihleri arasında, evrimii olarak toplanmıřtır. Arařtırma öncesinde arařtırma yapılacak okul mūdūrleri ve mūdūr yardımcıları ile iletiřime geçilmiř, arařtırma linki önce okul mūdūr ve mūdūr yardımcılara, sonrasında sınıf öęretmenlerine iletilmiř, sınıf öęretmenleri aracılıęıyla da sınıf whatsapp grupları üzerinden öęrencilere iletilmiřtir. Anketin cevaplanma süresi yaklařık 10-15 dakikadır.

Araştırmanın Bağımlı ve Bağımsız Değişkenleri: Çalışmanın bağımsız değişkenleri, öğrencilerin sosyo-demografik özellikleridir (yaş, cinsiyet, ebeveyn eğitim düzeyi, tablet/televona sahip olma, internet kullanımı ve internet kullanım süresi). Çalışmanın bağımlı değişkenleri ise siber mağdur ve siber zorba olma durumudur.

Verilerin Deęerlendirilmesi: Çalışmanın verileri Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 24.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler sayı ve yüzde, verilerin normallik dağılımı ise Kolmogorov-Smirnov testi ile değerlendirilmiştir. Her iki ölçek de normal dağılım gōstermedięinden (Siber Maęduriyet Ölçeęi: $p=0.000$; $p<0.005$ Siber Zorbalık Ölçeęi: $p=0.000$; $p<0.005$) non-parametrik testler uygulanmıştır. Normal dağılım gōstermeyen verilerde Q (Q1-Q3) eyrek değerler (Tablo 3-6), 2 grubun karşılaştırılmasında Mann Whitney U testi (Tablo 3-6: z), üç ve daha fazla grubun karşılaştırılmasında Kruskal Wallis H testi (Tablo 3-6: Kw) kullanılmıştır. Kruskal Wallis H testinde 3 ve daha fazla grup arasındaki farklılık Bonferroni dūzeltmesi ile incelenmiştir. Tüm analiz sonuçlarının yorumlanmasında %95 gūven düzeyi, $p<0.05$ hata payı dikkate alınmıştır.

Araştırma ile İlgili Etik Bilgi: Verileri toplamadan önce Artvin Çoruh Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 27.07.2020-E.8078 tarih ve sayılı etik kurul izni ve Artvin İl Milli Eęitim Mūdūrlięü'nden 18.09.2020-7296 sayı ve tarihli kurum izni alınmıştır. Çalışma öncesinde öğrencilere ve velilerine çalışma hakkında bilgi verilmiş ve onamları alınmıştır. Çalışma Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Çalışmadan elde edilen sonuçlar literatüre katkı sağlamakla birlikte birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. İlki bu çalışmanın evrimii olarak yapılmasıdır. Çevrimiçi veri toplama yönteminin katılımcıların sorularına cevap verme, denetimi sağlama vb. konularda yüz yüze veri toplama yöntemine göre daha sınırlı olduğu dūřünölmektedir. İkincisi ise çalışmaya sadece il merkezinde bulunan ortaokulların dâhil edilmesidir. Araştırma sonuçları araştırmanın yapıldığı il merkezinde bulunan ortaokul öğrencilerine genellenebilir.

BULGULAR**Tablo 1: Öğrencilerin Bazı Sosyo-demografik Özellikleri (n=1178)**

Özellikler	n	%
Yaş		
9 ve 10 yaş	199	16.8
11 yaş	325	27.6
12 yaş	343	29.1
13 yaş	256	21.7
14, 15 ve 16 yaş	55	4.7
Yaş ortalaması: 12±1.2		
Cinsiyet		
Kız	653	55.4
Erkek	525	44.6
Sınıf		
5.sınıf	229	19.4
6.sınıf	371	31.5
7.sınıf	370	31.4
8.sınıf	208	17.7
Algılanan akademik başarı		
İyi	749	63.6
Orta	403	34.2
Düşük	26	2.2
Anne eğitim durumu		
Okuryazar değil/Okuryazar/İlkokul mezunu	341	28.9
Ortaokul mezunu	205	17.4
Lise mezunu	371	31.5
Lisans ve üzeri	261	22.2
Baba eğitim durumu		
Okuryazar değil/Okuryazar/İlkokul mezunu	176	14.9
Ortaokul mezunu	195	16.6
Lise mezunu	411	34.9
Lisans ve üzeri	396	33.6
Ailenin gelir durumu		
Geliri giderinden az	275	23.3
Geliri giderine eşit	690	58.6
Geliri giderinden fazla	213	18.1

Çalışmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 12±1.2, %55.4’ü kız, %31.5’i 6.sınıf öğrencisi ve %63.6’sı akademik başarısını ‘iyi’ olarak algılamaktadır (Tablo 1).

Tablo 2. Öğrencilere Ait Kitle İletişim Aracı Kullanımı Ve Farkındalıkları (n=1178)

Özellikler	n	%
Kişisel telefon		
Var	532	45.2
Yok	646	54.8
Kişisel tablet/bilgisayar		
Var	666	56.5
Yok	512	43.5
İnternet kullanım süresi/gün		
1 saat	143	12.1
2 saat	181	15.4
3 saat	363	30.8
4 saat	267	22.7
5 saat	69	5.9
6 saat	76	6.5
7 saat ve üzeri	79	6.7
Telefon/bilgisayarda oyun oynama süresi		
0-1 saat	558	47.4
2 saat	270	22.9
3 saat	138	11.7
4 saat	101	8.6
5 saat	49	4.2
6 saat ve üzeri	62	5.3
Siber şiddet kavramını bilme		
Biliyor	517	43.9
Bilmiyor	661	56.1
Siber zorbalık kavramını bilme		
Biliyor	620	52.6
Bilmiyor	558	47.4
Siber mağduriyet kavramını bilme		
Biliyor	444	37.7
Bilmiyor	734	62.3
Güvenli internet kullanımı bilgisi		
Var	902	76.6
Yok	276	23.4
Dijital okuryazarlık kavramını bilme		
Biliyor	578	49.1
Bilmiyor	600	50.9

Çalışmaya katılan öğrencilerin kitle iletişim aracı kullanımları ve farkındalıkları Tablo 2’de verilmiştir. Öğrencilerin %45.2’sinin kişisel telefonu ve %56.5’inin kişisel tableti/bilgisayarı bulunmaktadır. Öğrencilerin %47.4’ü günde 0-1 saat telefon/tablet ile oyun oynamakta ve %30.8’i günde 3 saat internet kullanmaktadır. Öğrencilerin %56.1’i siber şiddet, %47.4’ü siber zorba ve %62.3’ü siber mağdur kavramlarından haberdar değildir (Tablo 2).

Tablo 3. Öğrencilerin Sosyo-demografik Özelliklerine Göre Siber Mağduriyet Ölçek Toplam Puan Ortanca Değerlerinin Dağılımı (n=1178)

Özellikler	Medyan	Q(Q1-Q3)*	Özellikler	Medyan	Q(Q1-Q3)*
Cinsiyet			Anne eğitimi		
Kız	24±2.3	24(24-24)	Okuryazar değil-	24±2.9	24(24-24)
Erkek	24±1.4	24(24-24)	Okuryazar-İlkokul		
z		-1.763	mezunu a	24±1.0	24(24-24)
p		0.78	Ortaokul mezunu b		
			Lise mezunu c	24±1.4	24(24-25)
			Lisans ve üzeri d	24±1.0	24(24-24)
			kW		10.855
			p		0.013
					c>d c>b
Yaş			Baba eğitimi		
9 yaş ve 10 yaş a	24±1.3	24(24-24)	Okuryazar değil-	24±3.8	24(24-24)
11 yaş b	24±0.9	24(24-24)	Okuryazar-İlkokul		
12 yaş c	24±3.0	24(24-24)	mezunu a		
13 yaş d	24±1.1	24(24-25)	Ortaokul mezunu b	24±1.3	24(24-24)
14, 15 ve 16 yaş e	24±1.3	24(24-24)	Lise mezunu c	24±1.5	24(24-24)
kW		12,945	Lisans ve üzeri d	24±1.0	24(24-24)
p		0.012	kW		8,907
		c>d	p		0.031
					c>d
Sınıf			Gelir durumu		
5.sınıf a	24±2.2	24(24-24)	Gelirimiz	24±3.1	24(24-24)
6.sınıf b	24±1.3	24(24-24)	giderimizden az a		
7.sınıf c	24±2.3	24(24-24)	Gelirimiz giderimize	24±1.2	24(24-24)
8.sınıf d	24±1.4	24(24-25)	eşit b		
kW		10.650	Gelirimiz	24±1.4	24(24-24)
p		0.014	giderimizden fazla c		6.574
		a,c>d	kW		0.037
			p		a>b

Çalışmada Siber Mağduriyet Ölçek puan ortalaması 24±1.86 ve Siber Zorbalık Ölçek puan ortalaması 24±3.06 olarak hesaplanmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine göre Siber Mağduriyet Ölçek puan ortancaları Tablo 3'te verilmiştir. Çalışma bulgularına göre 12 yaşındaki öğrenciler 13 yaşındaki öğrencilere göre, 5. ve 7. sınıftaki öğrenciler, 8. sınıftaki öğrencilere göre ve geliri giderinden az olan öğrenciler, geliri giderine eşit olan öğrencilere göre daha fazla siber mağduriyet yaşadıkları belirlenmiştir. Babası lise mezunu olan öğrencilerin, babası lisans mezunu olan öğrencilere göre, annesi lise mezunu olan öğrencilerin, annesi lisans mezun olan öğrencilere göre, annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin ise annesi lise mezunu olan öğrencilere göre daha fazla siber mağduriyet yaşadığı saptanmıştır. Çalışmada cinsiyet ile siber mağduriyet arasında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 4. Öğrencilerin Kitle İletişim Aracı Kullanımı ve Farkındalıklarına Göre Siber Mağduriyet Ölçek Toplam Puan Ortanca Değerlerinin Dağılımı (n=1178)

Özellikler	Medyan	Q(Q1-Q3)*	Özellikler	Medyan	Q(Q1-Q3)*
Kişisel telefon			Kişisel tablet/ bilgisayar		
Var	24±2.6	24(24-24)	Var	24±2.3	24(24-24)
Yok	24±1.0	24(24-24)	Yok	24±1.1	24(24-24)
z		-2.014	z		-2.973
p		0.044	p		0.003
İnternet kullanım süresi/ gün			Telefon/ bilgisayarda oyun oynama süresi		
1 saat	24±0.9	24(24-24)	0-1 saat	24±1.0	24(24-24)
2 saat	24±2.5	24(24-24)	2 saat	24±2.4	24(24-25)
3 saat	24±0.9	24(24-24)	3 saat	24±1.3	24(24-25)
4 saat	24±2.2	24(24-24)	4 saat	24±0.9	24(24-25)
5 saat	24±2.0	24(24-24)	5 saat	24±4.9	24(24-24)
6 saat	24±2.4	24(24-26.75)	6 saat ve üzeri	24±2.6	24(24-25.25)
7 saat ve üzeri	24±2.3	24(24-25)	kW		52,794
kW		47,290	p		0,000
p		0.000			6>1,5; 5>1
		6,7>1,2,3,4,5			
Siber şiddet kavramını bilme			Siber zorbalık kavramını bilme		
Biliyor	24±2.6	24(24-24)	Biliyor	24±2.4	24(24-24)
Bilmiyor	24±0.9	24(24-24)	Bilmiyor	24±1.0	24(24-24)
z		-2.901	z		-2.614
p		0.004	p		0.009
Siber mağduriyet kavramını bilme			Dijital okuryazarlık kavramını bilme		
Biliyor	24±2.7	24(24-24)	Biliyor	24±2.5	24(24-24)
Bilmiyor	24±1.0	24(24-25)	Bilmiyor	24±1.0	24(24-24)
z		-3.941	z		-2.396
p		0.000	p		0.017

Çalışmaya katılan öğrencilerin kitle iletişim aracı kullanımları ve farkındalıklarına göre Siber Mağduriyet Ölçeği puan ortancaları Tablo 4'te verilmiştir. Çalışma bulgularına göre kişisel telefonu ve tableti/bilgisayarı olan, siber şiddet, siber zorbalık, siber mağduriyet ve dijital okuryazarlık kavramını bilen ve günde 6 saat ve üzeri internet kullanımı olan öğrencilerin daha fazla siber mağduriyet yaşadığı belirlenmiştir. Ayrıca günlük 6 saat ve üzeri telefonda/ bilgisayarda oyun oynayan öğrencilerin günlük 5 saat ve 1 saat oyun oynayan öğrencilere göre, günlük 5 saat telefonda/bilgisayarda oyun oynayan öğrencilerin günlük 1 saat oyun oynayan öğrencilere göre daha fazla siber mağduriyet yaşadıkları saptanmıştır (Tablo 4).

Tablo 5. Öğrencilerin Sosyo-demografik Özelliklerine Göre Siber Zorbalık Ölçek Toplam Puan Ortanca Değerlerinin Dağılımı (n=1178)

Özellikler	Medyan	Q(Q1-Q3)*	Özellikler	Medyan	Q(Q1-Q3)*
Cinsiyet			Gelir durumu		
Kız	24±4.1	24(24-24)	Geliri giderinden az a	24±6.2	24(24-24)
Erkek	24±0.6	24(24-24)	Geliri giderine eşit b	24±0.7	24(24-24)
z		-0.623	Geliri giderinden fazla	24±1.1	24(24-24)
p		0.533	c		6.085
			kW		0.048
			p		a>c
Sınıf			Anne eğitimi		
5.sınıf a	24±1.0	24(24-24)	Okuryazar		
6.sınıf b	24±0.7	24(24-24)	değil/Okuryazar/İlkokul	24±5.6	24(24-24)
7.sınıf c	24±5.3	24(24-24)	mezunu a		
8.sınıf d	24±0.6	24(24-24)	Ortaokul mezunu b	24±0.7	24(24-24)
kW		25.503	Lise mezunu c	24±0.6	24(24-24)
p		0.000	Lisans ve üzeri d	24±0.9	24(24-24)
		c>a; c,d>b	kW		3.830
			p		0.280
Yaş			Baba eğitimi		
9 yaş ve 10 yaş a	24±0.8	24(24-24)	Okuryazar		
11 yaş b	24±0.5	24(24-24)	değil/Okuryazar/İlkokul	24±7.7	24(24-24)
12 yaş c	24±5.5	24(24-24)	mezunu a		
13 yaş d	24±0.8	24(24-24)	Ortaokul mezunu b	24±0.7	24(24-24)
14, 15 ve 16 yaş e	24±1.3	24(24-24)	Lise mezunu c	24±0.8	24(24-24)
kW		32.032	Lisans ve üzeri d	24±0.6	24(24-24)
p		0.000	kW		5.214
		d,e>a,b; c>a	p		0.157
Algılanan akademik başarı					
İyi a	24±0.7	24(24-24)			
Orta b	24±1.0	24(24-24)			
Düşük c	24±9.6	24(24-24)			
kW		12.527			
p		0.002			
		b>a			

Çalışmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine göre Siber Zorbalık Ölçek puan ortancaları Tablo 5'te verilmiştir. Çalışma bulgularına göre 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin 6. sınıf öğrencilerine göre, 7. sınıf öğrencilerinin 5. sınıf öğrencilerine göre daha fazla siber zorba olduğu belirlenmiştir. Akademik başarısını 'orta' olarak algılayan öğrencilerin akademik başarısını 'iyi' olarak algılayan öğrencilere göre, geliri giderinden az olan öğrencilerin, geliri giderine eşit olan öğrencilere göre daha fazla siber zorba olduğu saptanmıştır. Çalışmada 13 yaş ve üzeri olan öğrencilerin 9-11 yaş arası öğrencilere göre daha fazla siber zorba olduğu saptanmıştır. Çalışma kapsamında ebeveyn eğitim düzeyi ve cinsiyet ile siber zorbalık arasında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir (Tablo 5).

Tablo 6. Öğrencilerin Kitle İletişim Aracı Kullanımı Ve Farkındalıklarına Göre Siber Zorbalık Ölçek Toplam Puan Ortanca Değerlerinin Dağılımı (n=1178)

Özellikler	Medyan	Q(Q1-Q3)*	Özellikler	Medyan	Q(Q1-Q3)*
Kişisel telefon			Kişisel tablet/ bilgisayar		
Var	24±4.5	24(24-24)	Var	24±4.0	24(24-24)
Yok	24±0.4	24(24-24)	Yok	24±0.5	24(24-24)
z		24(24-24)	z		-2.755
p		-5.877	p		0.006
		0.000			
İnternet kullanım süresi/gün			Telefon/bilgisayarda oyun oynama süresi		
1 saat	24±0.7	24(24-24)	0-1 saat	24±0.7	24(24-24)
2 saat	24±0.8	24(24-24)	2 saat	24±0.9	24(24-24)
3 saat	24±0.8	24(24-24)	3 saat	24±0.4	24(24-24)
4 saat	24±6.2	24(24-24)	4 saat	24±0.9	24(24-24)
5 saat	24±0.4	24(24-24)	5 saat	24±14.4	24(24-24)
6 saat	24±1.0	24(24-24)	6 saat ve üzeri	24±1.5	24(24-25)
7 saat ve üzeri	24±1.3	24(24-24)	kW		47.659
kW		26.163	p		0.000
p		0.000			6>1,2,3;
		6>1,2,3; 3>2			4>1,3
Siber şiddet kavramını bilme			Siber zorbalık kavramını bilme		
Biliyor	24±4.5	24(24-24)	Biliyor	24±4.2	24(24-24)
Bilmiyor	24±0.8	24(24-24)	Bilmiyor	24±0.7	24(24-24)
z		-3.048	z		-2.359
p		0.002	p		0.018
Siber mağduriyet kavramını bilme			Güvenli internet kullanımı hakkında bilgi		
Biliyor	24±4.9	24(24-24)	Biliyor	24±3.5	24(24-24)
Bilmiyor	24±0.7	24(24-24)	Bilmiyor	24±0.4	24(24-24)
z		-3.332	z		-2.662
p		0.001	p		0.008
Dijital okuryazarlık kavramını bilme					
Biliyor	24±4.3	24(24-24)			
Bilmiyor	24±0.5	24(24-24)			
z		-3.435			
p		0.001			

Çalışmaya katılan öğrencilerin kitle iletişim aracı kullanımı ve farkındalıklarına göre Siber Zorbalık Ölçek puan ortancaları Tablo 6'da verilmiştir. Çalışma bulgularına göre kişisel telefon ve tablet/bilgisayarı olan öğrencilerin daha fazla siber zorba olduğu belirlenmiştir. Günde 6 saat internet kullanımı olan ve 6 saat ve üzeri telefonda/bilgisayarda oyun oynayan öğrencilerin daha fazla siber zorba olduğu saptanmıştır. Siber şiddet, siber zorbalık, siber mağduriyet, güvenli internet kullanımı ve dijital okuryazarlık kavramlarını bilen öğrencilerin daha fazla siber zorba olduğu belirlenmiştir (Tablo 6).

TARTIŞMA

Siber Mağduriyet

Ortaokul öğrencilerinin siber mağdur ve siber zorba olma durumlarını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, fark istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte ($p>0.050$) kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla siber mağduriyet yaşadığı belirlenmiştir. Konuya ilişkin literatür incelendiğinde Çiftçi (2018), Şahin ve ark. (2012) erkek öğrencilerin daha fazla siber mağduriyet yaşadığını bildirirken, Rebollo-Catalan ve Mayor-Buzon (2020), Ruiz ve ark. (2019) ile Lohbeck ve Petermann (2018) kız öğrencilerin daha fazla siber mağduriyet yaşadığını bildirmektedir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla siber mağduriyet yaşamaları geleneksel şiddetin devamı olarak kadın cinsiyetinin daha fazla şiddet deneyimlemesi, erkek öğrencilerin internet kafe, playstaion oyunları ile kız öğrencilerden daha erken tanışması, internet ve teknolojik araç kullanım konularında bilgi düzeylerinin daha yüksek olması sebebiyle kız öğrencilerin daha fazla siber mağduriyet yaşamaları ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Lohbeck & Petermann, 2018; Rebollo-Catalan & Mayor-Buzon, 2020, Ruiz et al., 2019). Çalışma sonuçları arasındaki farklılıklar araştırma evrenlerinin farklılığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmada 12 yaşındaki öğrencilerin 13 yaşındaki öğrencilere göre daha fazla siber mağduriyet yaşadığı saptanmıştır (Tablo 3). Ruiz et al., (2019) 15-18 yaş grubu adölesanlarda siber mağduriyetin 12-14 yaş grubu adölesanlara göre daha yüksek olduğunu bildirmektedir. Rodríguez-Enríquez et al., (2019) yaş ve siber mağduriyet arasında fark olmadığını bildirmektedir. Küçük yaşlarda olan öğrencilerin internet ve internetten gelebilecek tehlikeler, internet kaynaklı tehlikelerin yönetimi konusundaki bilgilerinin az olması, bu sebeple daha fazla siber mağduriyet yaşadıkları, ilerleyen yaş dönemlerinde ise öğrencilerin daha fazla internet ve teknolojik araç kullanması buna paralel olarak daha fazla siber mağduriyet yaşamaları ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Rodríguez-Enríquez et al., 2019; Ruiz et al., 2019). Çalışmada 8.sınıfta eğitim gören öğrencilerin, 5. ve 7. sınıfta eğitim gören öğrencilere göre daha az siber mağduriyet yaşadıkları belirlenmiştir (Tablo 3). Çakır ve ark. (2016) yaptığı çalışmada eğitim görülen sınıfın düzeyi azaldıkça siber mağduriyet arttığını bildirmektedir. Semerci (2017) alt sınıflarda eğitim gören öğrencilerin kendilerine göre üst sınıflarda eğitim gören öğrencilere göre daha fazla siber mağduriyet yaşadıklarını bildirmektedir. Bu durum eğitim süresi boyunca öğrencilerin teknolojik araç ve internet kullanımı konusunda bilgilerinin az olması, zaman içinde internet kullanımını öğrenmesi ve gelecek tehlikeleri yönetebilmeleri ile daha az siber mağduriyet yaşadıkları ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Çakır ve ark., 2016; Semerci, 2017). Yaş ile sınıf değişkenleri birlikte ele alındığında öğrencilerin yaşı ilerledikçe/eğitim gördükleri sınıf düzeyi yükseldikçe internet hakkında bilgi ve internetten gelebilecek tehlikelere yönelik farkındalığın artmasıyla, siber mağduriyet yaşama olasılıklarının azalması ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Çakır ve ark., 2016; Rodríguez-Enríquez et al., 2019; Semerci, 2017).

Çalışmada ailenin geliri giderinden az olan öğrencilerin, ailenin geliri giderine eşit olan öğrencilere göre daha fazla siber mağduriyet yaşadıkları saptanmıştır (Tablo 3). Konuya ilişkin literatür incelendiğinde Erbiçer (2019) ve Kolan ve ark. (2018) aile geliri ile siber mağduriyet arasında anlamlı fark olmadığını bildirmektedir. Geliri yüksek olan ailelerin çocuklarına farklı teknolojik imkânlar sunması, imkânları kısıtlı olan öğrencilerin teknolojik araç ve internet hakkındaki bilgilerinin az olması, internetten gelebilecek tehlikelere yönelik farkındalıklarının daha düşük olması sebebiyle daha fazla siber mağduriyet yaşamaları ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Erbicir, 2019; Kolan ve ark., 2018).

Çalışmada ebeveyn eğitim düzeyi düştükçe öğrencilerin göre daha fazla siber mağduriyet yaşadıkları saptanmıştır (Tablo 3). Çakır ve ark. (2016) yaptığı çalışmada ebeveyn eğitim düzeyi yükseldikçe siber mağduriyetin azaldığını bildirirken; Rodríguez-Enríquez et al., (2019) ebeveyn eğitim düzeyinin ile siber mağduriyet arasında anlamlı fark olmadığını bildirmektedir. Ebeveyn eğitim düzeyinin yükselmesi ile ebeveynlerin teknolojik araç kullanımı konusunda daha fazla bilgilerinin olması, internetten gelebilecek tehditler ve bunların yönetimine yönelik farkındalıklarının olması ve bunları çocuklarına öğretmeleriyle daha az siber mağduriyet yaşanması ile ilgili olduğu düşünülebilir (Çakır ve ark., 2016; Rodríguez-Enríquez et. al., 2019).

Çalışmada kişisel telefon ve bilgisayar/tableti olan öğrencilerin daha fazla siber mağduriyet yaşadıkları saptanmıştır (Tablo 4). Konuya ilişkin literatür incelendiğinde Salı ve ark. (2015) ile şimşek ve ark. (2019) benzer sonuçları bildirmektedir. Bu durum siber zorbalığın doğası gereği şiddetin teknolojik araçlar ile gerçekleştiriliyor olması, teknolojik cihazlara sahip olan öğrencilerin internetten gelen tehlikelere karşı daha açık olmaları sebebiyle daha fazla siber mağduriyet yaşamaları ile ilgili olduğu düşünölmektedir (Salı ve ark., 2015; şimşek ve ark., 2019).

Çalışmada günde 6 saat ve üzeri internet kullanan öğrencilerin daha fazla siber mağduriyet yaşadıkları saptanmıştır (Tablo 4). Ayrıca çalışmada günde 6 saat ve üzeri telefon/bilgisayarda oyun oynayan öğrencilerin daha fazla siber mağduriyet yaşadıkları tespit edilmiştir (Tablo 4). Konuya ilişkin literatür incelendiğinde Salı ve ark. (2018) internet kullanım süresi fazla olan öğrencilerde siber mağduriyetin daha fazla olduğunu, Rodríguez-Enríquez ve ark. (2019), Çiftçi (2018) ile şimşek ve ark. (2019) öğrencilerde internet kullanım süresi arttıkça yaşanan siber mağduriyetin arttığını bildirmektedir. Öğrencilerin teknolojik araç ve internet kullanım süresi arttıkça, internetin getirdiği tehditlerle karşılaşma olasılığının artması ve daha fazla siber mağduriyet yaşamaları ile ilgili olduğu düşünölmektedir (Çiftçi, 2018; şimşek ve ark., 2019; Rodríguez-Enríquez et. al., 2019).

Çalışmada siber şiddet, siber mağduriyet, siber zorbalık ve dijital okuryazarlık kavramlarından haberdar olan öğrencilerin daha fazla siber mağduriyet yaşadığı saptanmıştır (Tablo 4). Bu durum siber mağduriyet yaşayan öğrencilerin siber şiddet, siber mağduriyet, siber zorbalık kavramlarının ne olduğunu bilmesi ve bu durumu anlamlandırabilmesi ile ilgili olduğu düşünölmektedir. Siber mağduriyet yaşayan öğrencilerin aynı durumu tekrar yaşamamak veya önlem almak amacıyla araştırma yapmaları, dijital okuryazarlık kavramını öğrenmeleriyle ilgili olduğu düşünölmektedir. Konuya ilişkin literatürde siber şiddet, siber mağduriyet, siber zorbalık ve dijital okuryazarlık kavramları ile siber mağduriyet arasındaki farkı ya da ilişkiyi direkt olarak değerlendiren çalışmaya rastlanmamıştır. Konunun derinlemesine incelenmesi ve tartişılması için daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Siber Zorbalık

Çalışmada 7. ve 8. sınıfta eğitim gören öğrencilerin 6. sınıfta eğitim gören öğrencilere göre, 7. sınıfta eğitim gören öğrencilerin de 5. sınıfta eğitim gören öğrencilere göre daha fazla siber zorba olduğu saptanmıştır (Tablo 5). Salı ve ark. (2015) 8. sınıfta eğitim gören öğrencilerin, 7. sınıfta eğitim gören öğrencilere göre daha fazla siber zorba olduğunu, Ayas ve Hortum (2012) 8. sınıfta eğitim gören öğrencilerin, 6. sınıfta eğitim gören öğrencilere göre daha fazla siber zorba olduğunu bildirmektedir. Öğrencilerin eğitim gördüğü sınıf ilerledikçe dijital araç ve internet kullanımı konusunda bilgilerinin artması ile siber zorbalık yapabilecekleri ile ilgili olduğu düşünölmektedir (Ayas & Hortum, 2012; Salı ve ark., 2015). Çalışmada 13-16 yaş arasında olan öğrencilerin, 9, 10 ve 11 yaşındaki öğrencilere göre, 12 yaşındaki öğrencilerinde

9 ve 10 yaşındaki öğrencilere göre daha fazla siber zorba olduğu saptanmıştır (Tablo 5). Konuya ilişkin literatür incelendiğinde Ruiz ve ark. (2019) siber zorbalık ve yaş arasında anlamlı fark olmadığını bildirirken, Baldry ve ark. (2019) yaş arttıkça siber zorbalığın arttığını bildirmiştir. Öğrencilerin yaşı ilerledikçe internet ve teknolojik araç kullanımını öğrenmesi, bilgi düzeylerinin artması ile daha fazla siber zorbalık yapabilecekleri ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Baldry et. al., 2019; Ruiz et. al., 2019). Ayrıca yaş ve sınıf değişkenleri birlikte değerlendirildiğinde öğrencilerin yaşı ilerledikçe/eğitim görülen sınıf yükseldikçe internet kullanımı, dijital araç bilgilerinin artması, internet ve teknolojik araçları amaçları dışında kullanmaları ve daha fazla siber zorbalık yapabilecekleri ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Ayas & Hortum, 2012; Baldry et. al., 2019; Ruiz et. al., 2019).

Çalışmada akademik başarısını ‘orta’ olarak algılayan öğrencilerin, akademik başarılarını ‘iyi’ olarak algılayan öğrencilere göre daha fazla siber zorba olduğu saptanmıştır (Tablo 5). Peker ve ark. (2012) akademik başarı arttıkça siber zorbalığın azaldığını bildirmektedir. Akademik olarak başarılı olan öğrencilerin dersleri ile daha fazla ilgilenmesi, dijital araç ve internet kullanım sürelerinin daha az olması sebebiyle daha az siber zorbalık yapabilecekleri ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Peker et al., 2012).

Çalışmada kişisel telefon ve bilgisayar/tableti olan öğrencilerin daha fazla siber zorba olduğu saptanmıştır (Tablo 6). Konuya ilişkin literatür incelendiğinde Şimşek ve ark. (2019) ile Salı ve ark. (2015) benzer sonuçları bildirmektedir. Bu durum siber zorbalığın teknolojik araçlarla gerçekleştiriliyor olması ile birlikte öğrencilerin imkânlarını kötü amaçla kullanması ve siber zorbalık yapmaları ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Salı ve ark., 2015; Şimşek ve ark., 2019).

Çalışmada internet kullanımı fazla olan öğrencilerin daha fazla siber zorba olduğu saptanmıştır (Tablo 6). Ayrıca çalışmada çevrimiçi oyun süresi fazla olan öğrencilerin daha fazla siber zorba olduğu saptanmıştır (Tablo 6). Konuya yönelik literatür incelendiğinde Salı ve ark. (2015) internet erişimi olan öğrencilerin daha fazla siber zorba olduklarını, Şimşek ve ark. (2019) internet kullanım süresi arttıkça siber zorbalığın arttığını bildirmektedir. Öğrencilerin internet kullanım ve çevrimiçi oyun oynama sürelerinin artması ile zamanla amaç dışı kullanım göstermeleri, başka kişileri/kullanıcıları rahatsız etmek için yeterli sürelerinin olması sebebiyle siber zorba olmaları ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Salı ve ark., 2015; Şimşek ve ark., 2019).

Çalışmada siber şiddet, siber mağduriyet, siber zorbalık, güvenli internet kullanımı ve dijital okuryazarlık kavramlarını bilen öğrencilerin daha fazla siber zorba olduğu saptanmıştır (Tablo 6). Siber zorbalık yapan öğrencilerin bunun nasıl yapılacağını araştırması, araştırma esnasında bu kavramlar ile karşılaşabileceği sebebiyle bu kavramları bildikleri düşünülmektedir. Konuya ilişkin literatürde bu kavramlar arasındaki farkı veya ilişkiyi direkt olarak inceleyen bir çalışma ile karşılaşılmamıştır. Bu konunun derinlemesine tartışılması için daha fazla araştırma ve inceleme yapılması gerekmektedir.

Çalışmanın en ilginç bulgusu ise öğrencilerin %56.1’inin siber şiddet, %47.4’ünün siber zorbalık, %62.3’ünün siber mağduriyet ve %50.9’unun dijital okuryazarlık kavramlarından haberdar olmamalarıdır. Teknoloji ve internet çağında yaşadığımız dönemde öğrencilerin bu konularda bilgilerinin az olması, tehlikelere daha açık hale gelebilecekleri şüphelerini akla getirmektedir. Okul idarelerinin bu konulara yönelik gerekli özeni göstermedikleri, dijital okuryazarlık/medya okuryazarlığı derslerinin eğitim müfredatlarında yer almadığı görülmektedir. Ayrıca ebeveynlerin çocuklarını internet ve sanal ortamın getirdiği tehditlerden korumaya yönelik gereken özeni gösteremedikleri düşünülmektedir. Konunun farklı yaş

gruplarında ve örneklemlerde incelenmesi ve daha detaylı bilgi elde edilmesi gerektiği düşünölmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ortaokul öğrencilerinin siber mağdur ve siber zorba olma durumlarını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada öğrencilerin hem siber mağdur hem de siber zorba oldukları belirlenmiştir. Yaş, cinsiyet, ebeveyn eğitimi, gelir durumu ve internet kullanım süresi ile siber mağduriyet arasında; sınıf, yaş, gelir durumu ve internet kullanım süresi ile de siber zorbalık arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin önemli bir kısmının siber şiddet, siber zorbalık, siber mağduriyet ve dijital okuryazarlık kavramlarından haberdar olmadıkları belirlenmiştir.

Çalışmanın sonuçları doğrultusunda ebeveynlere internette gelebilecek tehlikeler ve güvenli internet kullanımı hakkında bilgi ve danışmanlık yapılması, öğrencilere sanal ortamda kendilerini korumaları, siber zorba ile karşılaştıklarında ne yapmaları gerektiği ve sonrasında aynı olayı tekrar yaşamamak için yapılması gerekenler hakkında bilgi ve danışmanlık sağlanmalıdır. Ayrıca okul idaresi, öğretmenler, aile ve öğrenciler arasında bağlantı kurulmalı; iletişim sağlanmalıdır. Gelecek çalışmalar için siber şiddet, siber mağduriyet, siber zorbalık, dijital okuryazarlık ve güvenli internet kullanımı ile siber mağduriyet ve siber zorbalık arasındaki ilişkinin incelenmesi, öğrencilerin ve ebeveynlerin siber mağduriyeti önlemek için yaptığı uygulamalar, aldığı tedbirler ve öğrencilerin siber zorba ile karşılaştıklarında yaptıkları uygulamaların araştırılması, siber mağduriyet ve siber zorbalığın azaltılmasını hedefleyen deneysel çalışmaların planlanması önerilmektedir

Yazar Katkıları; Fikir: DSY, HK; Tasarım: DSY, HK; Kaynaklar ve Malzemeler: DSY, HK; Verilerin toplanması ve Analiz: DSY; Literatür Taraması: DSY, HK; Yazıyı yazan: DSY; Eleştirel inceleme: HK.

Çıkar çatışması; Yok

Finansal destek; Yok

KAYNAKLAR

- Akça Sümengen, A. & Akyüz, A. (2020). Lise öğrencilerinin siber zorbalığa maruz kalma durumlarını etkileyen faktörler. *KOHEAD*, 17(3), 214-221. doi:10.5222/HEAD.2020.40222
- Altan, T., & Eldeleklioğlu, J. (2019). Lise öğrencilerinde siber zorbalığın yordayıcısı olarak siber mağduriyet ve duygusal zekâ. *İlköğretim Online*, 18(4), 2147-2156. doi:10.17051/ilkonline.2019.641213
- Arfi, N., & Agarwal, S. (2013). Assessment of types of cyber crime faced by elderly across residence. *International Journal of Engineering and Science*, 2(6), 1-3.
- Arıcak, OT., Kınay, H., & Tanrikulu, T. (2012). Siber zorbalık ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. *HAYEF*, 9(1), 101-14.
- Arıcak, OT., Tanrikulu, T., & Kınay, H. (2012). Siber Mağduriyet ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 11, 1-6.
- Ayas, T., & Horzum, M. B. (2012). On being cyber bully and victim among primary school students. *Elementary Education Online*, 11(2): 369-380.

- Backe E.L., Lilleston, P., & McCleary-Sills, J. (2018). Networked individuals, gendered violence: a literature review of Cyberviolence. *Violence and Gender*, 5(3), 135-146. DOI: 10.1089/vio.2017.0056
- Baldry, A.C., Sorrentino, A., & Farrington, D.P. (2019). Cyberbullying and cybervictimization versus parental supervision, monitoring and control of adolescents' online activities. *Children and Youth Services Review*, 96, 302-307. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2018.11.058>
- Çakır, Ö., Gezgin, D. M., & Ayas, T. (2016). The Analysis of the Relationship between Being a Cyberbully and Cybervictim among Adolescents in Terms of Different Variables. *International Journal of Progressive Education*, 12(3), 134-154.
- Çiftçi, H. (2018). Siber Zorbalık Davranışları ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6), 887-897. <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.414560>
- Dikmen, M., & Tuncer, M. (2017). Akademisyenlerin siber zorbalığa yönelik algıları ve mücadele etme yöntemleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (31), 675-686. DOI: <http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.1806>
- Erbıçer, E. S. (2019). Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Sosyal Uyuma ve Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-24. doi: 10.9779/pauefd.559831
- Jackson, E. F., Bussey, K., & Trompeter, N. (2020). Over and above gender differences in cyberbullying: relationship of gender typicality to cyber victimization and perpetration in adolescents. *Journal of School Violence*, 19(4), 623-635. <https://doi.org/10.1080/15388220.2020.1808790>
- Jones, L.M., Mitchell, K.J., & Finkelhor, D. (2013). Online harassment in context: Trends from three youth internet safety surveys (2000, 2005, 2010). *Psychology of Violence*, 3(1), 53-69.
- Kolan, Hİ., Önlü, Z., & Peker Yıldızkaya, A. (2018). Ortaokul ve lise öğrencilerinin siber zorbalık yaşama düzeylerinin incelenmesi. *Fatih Projesi Eğitim Teknolojileri Zirvesi*, 351-361.
- Kričkić, D., Šincek, D., & Babić Ćike, A. (2017). Sexting, cyber-violence and sexually risk behaviour among college students. *Criminology & Social Integration Journal*, 25(2), 15-28.
- Kub, J., & Feldman, MA. (2015). Bullying prevention: A call for collaborative efforts between school nurses and school psychologists. *Psychology in the Schools*, 52(7), 658-671. DOI: 10.1002/pits.21853
- Lewis, R., Rowe, M., & Wiper, C. (2017). Online abuse of feminists as an emerging form of violence against women and girls. *British Journal of Criminology*, 57(6), 1462-1481. doi:10.1093/bjc/azw073
- Lohbeck, A., & Petermann, F. (2018). Cybervictimization, self-esteem, and social relationships among German secondary school students. *Journal of School Violence*, 17(4), 472-486. <https://doi.org/10.1080/15388220.2018.1428194>

- Moreno–Ruiz, D., Martínez–Ferrer, B., & García–Bacete, F. (2019). Parenting styles, cyberaggression, and cybervictimization among adolescents. *Computers in Human Behavior*, 93, 252-259. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.12.031>
- Rebollo-Catalan, A., & Mayor-Buzon, V. (2020). Adolescent bystanders witnessing cyber violence against women and girls: what they observe and how they respond. *Violence Against Women*, 26(15-16), 2024-2040. <https://doi.org/10.1177/1077801219888025>
- Rodríguez-Enríquez, M., Bennasar-Veny, M., Leiva, A., Garaigordobil, M., & Yañez, A. M. (2019). Cybervictimization among secondary students: social networking time, personality traits and parental education. *BMC Public Health*, 19(1), 1499. <https://doi.org/10.1186/s12889-019-7876-9>
- Salı, J., Başak, B., & Akca, E. (2015). Türkiye'de ortaokul öğrencileri arasında siber zorbalık. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 109-130.
- Şahin, M., Aydın, B., & Sari, S.V. (2012). Cyber bullying, cyber victimization and psychological symptoms: A study in adolescents. *Cukurova University Faculty of Education Journal*, 41(1), 53-59.
- Semerci, A. (2017). Lise öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1285-1300.
- Simsek, N., Sahin, D., & Evli, M. (2019). Internet addiction, cyberbullying, and victimization relationship in adolescents: a sample from Turkey. *Journal of Addictions Nursing*, 30(3), 201-210. DOI: 10.1097/JAN.0000000000000296
- Smith, K., Cénat, JM., Lapierre, A., Dion, J., Hébert, M., & Côté, K. (2018). Cyber dating violence: Prevalence and correlates among high school students from small urban areas in Quebec. *Journal of Affective Disorders*, 234, 220-223. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2018.02.043>
- Van-Ouytsel, J., Torres, E., Choi, HJ., Ponnet, K., Walrave, M., & Temple, JR. (2017). The associations between substance use, sexual behaviors, bullying, deviant behaviors, health, and cyber dating abuse perpetration. *The Journal of School Nursing*, 33(2), 116-122. DOI: 10.1177/1059840516683229
- WHO. School-based violence prevention. 2019. School-based violence prevention: a practical handbook 2019. [Available online at: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/324930>] Retrieved on June 17, 2020.